

Trisztán

Bemutató

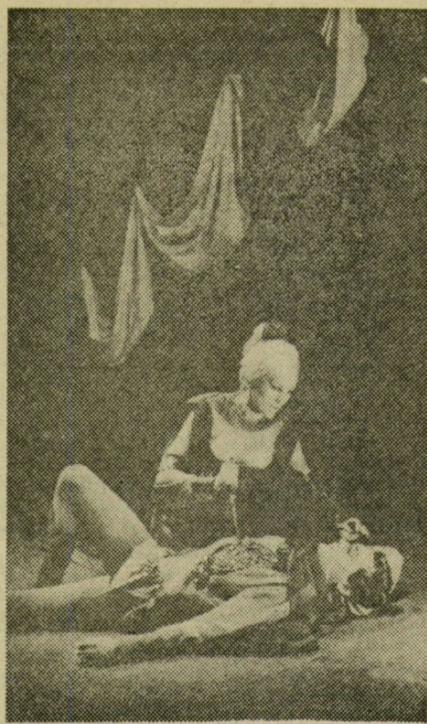
a Szegedi Nemzeti Színházban

Az ősi Trisztán-mondát sokan és sokszor feldolgozták már. Olvastuk regényben, láttuk filmben, hallottuk operában. Mond-e ezekhez a variációkhoz képest valami újat *Illés Endre* és *Vas István* verses drámája? Első pillantásra úgy tűnik, nem. A dráma cselekménye hűen, szinte lépésről-lépésre, pontról-pontra követi a régi történet fordulóit; azonos a színhely, a szereplők, és hasonló természetesen a konfliktus is. Valójában azonban ez az új Trisztán-dráma — az ősi monda első magyar feldolgozása —, e hasonlóságok ellenére is jóval több, mint a közismert történet egyszerű dramatiszálása. Felfogásban, értelmezésben, mondanivalóban új ez a dráma, ez különbözteti meg az összes többi feldolgozástól, ez teszi eredetivé, sajátossá, értékesé.

Miben áll — e dráma újszerűsége? Mindenekelőtt abban, hogy *kiemel és nagygyű növeszt* egy olyan motívumot — a *bűntudatot, a lelkiismeretfurdalást, a vívódás motívumát* —, amely az eddigi feldolgozásokban is szerepelt ugyan, de jóval súlytalanabban, illetve egészen másként, mint itt. Trisztán eddig is vívódott, hogy szerelme miatt hazudni, csalni kényszerül, hogy Izoldával együtt megszegik az elemi erkölcsi törvényeket, s éppen ezt csapják be, játsszák ki, akinek Trisztán olyan sokat köszönhet és akit úgy szeret, bátyját, a szelíd, jó Marke királyt. *Illés Endre* és *Vas István* azonban *tovább viszik* ezt a lelkiismeretfurdalást és vívódást *egészen a cselekvésig*. Trisztán *bűntudata* miatt hagyja ott Izoldát, azért, mert nem bírja a sok csalást elviselni.

Ebből a felfogásból magától értetődően következik, hogy a két szerelmes dramatizálás egysége — amelyet minden eddigi átdolgozás sértetlenül hagyott — itt megszűnik. A pénteken este látott drámában az a szerelem, amely Izolda számára olyan egyértelmű, megtámadhatatlan és a dolog lényegét tekintve harmonikus, Trisztán számára csupa disszonancia, gyötregés, kétely, nyugtalanság. A dráma nagy konfliktusán belül tehát Trisztán és Izolda között is távolság, sőt ellentét rajzolódik ki, s már ez önmagában, s aztán a bonyolítás később, Trisztán tulajdonképpen kiemeli, helyesebben szólva *főlemeli* e konfliktus fölé, illetőleg az életnek és a szerelemnek olyan felfogása fölé, amelyet a maga ösztönösségével Izolda képvisel. Trisztán eddig — ahogyan Izolda még most is — a szerelemnek, érkeinek rabja volt. Az új drámában ebből a helyzetből akar, szeretne *kiktörni*: ez jellemének legfőbb újdonsága.

A szegedi előadás nagy értéke, hogy felismerte és tolmácsolta a dráma *újszerű tartalmait*. Az előadás kifejezésbeli eszközei, a drámához illően, *stilizáltak, absztraháltak*. Már a színpadkép jelzi — *Szekély László* tervezése —, hogy az előadás nem a romantikus naturalizmus útjára akar lépni. Konvencionálisan felfogva nem is díszleteket látunk a színpadon; Székely inkább a *játekért formatervezője*, mint díszlettervező. Hasonló bátorsággal absztrahált a színészi játék is. *Bozóky Ist-*

(Sifits felv.)

Trisztán (Szabó Kálmán) és Izolda (Högye Zsuzsanna)

ván rendezése ugyan nem helyezi időtlen-ségbe a drámát, de ahhoz eléggé elvont, hogy a mondanivaló általános érvényét erőteljesen hangsúlyozza. Jellemző az előadás hangvételére az összeütközések megoldása. Rikító eszközök helyett inkább bizonyos *visszafogottság* jellemző e színpadi szituációkra; halk beszéd, kevés mozgás. Néhol túlságosan is visszafogottak az eszközök: a beszéd például nemegyszer annyira halk, hogy a nézőtér több pontján nehezen érthető.

Az előadás szereplői közül elsőként *Högye Zsuzsanna* kiemelkedő sikerű és értékű Izolda-alakítását kell említenünk. Súlyos, drámai erejű, tragikai távlatú alakot állított a színpadra. Szövegmondásának szépsége külön dicsérendő. Partnere, a Trisztán szerepét játsszó *Szabó Kálmán* kezdetben a figura kedvességét állította szerepfelmérésének középpontjába, néhol a férfiasság kárára, később — s alakítása mindenekelőtt ebből a szempontból nagy-értékű — *áryaltan, kifejezően, értelje-*

A szelíd és öreg Marke király szerepét — néhol talán túl szeliden és túl öregesen — *Kormos Lajos* játszotta. Fehérkezű Izoldát *Demjén Gyöngyvér* inodokolt visszafogottsággal formálta meg. *Bóka* Mária Frangwainja kissé dekoncentrálnak, karekternélkülinek hatott. Keireddin színes alakját *Katay Endre* erőteljes eszközökkel, szemléletes hatással építette fel. A kisebb szerepeket játszó színészek közül kiemelkedett *Szegedi Molnár Géza* karakterisztikus gyáva lovagja, *Katona András* hadnagya és *Kiss Gábor* vadásza. A dráma hangulatos kísérőzenéjét *Al-dobolyi Nagy György* komponálta, a stílusos díszleteket *Gyarmathy Ágnes* tervezte.

Ö. L.

dalom erői az MKP vezetésével megvédték vívmányaikat, sőt az ellentámadás során újabbakkal gyarapították. A Baloldali Blokkban csoportosult népi erők a magántulajdont erősen korlátozó, végeredményében veszélyeztető programot hirdettek meg. Ebben az ütközetben a jobboldal széttzilárdott, a baloldali szövetsége pedig megszilárdult.

A népidemokrácia híveinek nagy eredménye volt, hogy a dolgozókat mérhetetlenül sújtó inflációt közvetlenül a kongresszus előtt sikerült felszámolni. A magyar, de a világtörténelem egyik legnagyobb mérvű inflációját az MKP tervei alapján és vezetésével számolta fel a magyar nép. Ennek alapvető feltétele a dolgozók áldozatos munkája volt. Mindenekelőtt az, hogy heteken, hónapokon keresztül szinte minden ellenszolgáltatás nélkül dolgoztak. Tették ezt abból a meggyőződésből, hogy munkájukkal új országot építenek. Nem szabad elfelejteni, hogy a stabilizációt olyan körülmények között valósítottuk meg, amikor még a termelészűzők döntő többsége a tőkés tulajdonában volt. A stabilizáció nagy áldozatok árán való megteremtése elkerülhetetlenül felvetette az ország továbbfejlődési irányának nagy kérdését. A dolgozó tömegek tudni akarták, hogy kinek építik az országot. E fontos kérdésre is az MKP-nak, ill. a III. kongresszusnak kellett egyértelmű választ adni.

A népidemokratikus forradalom vezető pártjának tanácskozását az elmondottakból eredően felfokozott várakozás előzte meg. S ez a várakozás nem volt alaptalan. Találón írt a „Délmagyarország” 1946. szept. 27-i számában, hogy „a kongresszus kihatással lesz az egész magyar nép jövőjére”. A kongresszuson elfogadott

határozatok, majd azok megvalósulása teljes mértékben igazolták a megállapítást.

Az MKP 1946 nyarán abból indult ki, hogy a magyar népidemokratikus forradalom fejlődésének új stratégiai szakaszához érkezett: közvetlen harc a proletárdiktatúra győzelméért. Ennek megfelelően kellett a szocialista forradalom irányvonalát kimunkálni, illetve meghirdetni. Ez határozta meg a kongresszuson elfogadott irányvonal jellegét. Ezt tükrözte a kongresszus két fő harci jelszava is: „Nem a tőkésnek — a népnek építjük az országot!”, „Ki a nép ellenségeivel a koalícióból!”.

A párt tudatában volt annak, hogy a szocialista irányvonal meghirdetése az 1946-ra amúgy is válságba jutott koalíciót élesen két táborra osztja: a népidemokratikus forradalmat továbbvinni akarók, és támogatók, illetve az azt megakadályozni igyekvők táborára. Az új irányvonal kidolgozásánál arra épített, hogy a jobboldal kivételével a töke elleni küzdelmet a társadalom legszélesebb rétegei támogatják. Annál is inkább, mert a III. kongresszus a népidemokratikus forradalom győzelmének polgárháború nélküli útja mellett foglalt állást. Ez is megkönnyítette a viszonylag széles osztályszövetség fennmaradását.

Jelentőségének megfelelően foglalkozott a kongresszus a két munkáspárt együttműködésének szükségességével. Bár e területen korábban is voltak zavaró tényezők, de különösen felső szinten igen jó volt, s ami a legfontosabb, eredményes az MKP és az SZDP együttműködése. A munkásegység gyakorlati megvalósulása nélkülözhetetlen feltétele volt a szocialista forradalom győzelmének. Itt említjük meg, hogy a szegedi küldött felszólalásában a reakció elle-

ni eredményes harc legfőbb okát abban jelölte meg, hogy Szegeden példás volt a két párt együttműködése. A III. kongresszus határozatba foglalta a munkásegység teljes megvalósításáért folytatott harc feladatait. Természetesen a mondatokon kívül még számos — a forradalom győzelmének szempontjából nagy jelentőséggel bíró — kérdéssel foglalkozott a III. kongresszus. Így az ország nemzetközi helyzetével, s követendő külpolitikájával, a párt gazdasági követeléseivel, programjával, a párt szervezeti életével, új szervezeti szabályzatával stb.

A kongresszus után — ahogyan az előre várható volt — nagy harc bontakozott ki a forradalmi és reakciós erők között. Ezt a harcot az MKP vezetésével áttűtő sikerrel vívta meg a magyar nép, végérvényesen győzött a népidemokratikus forradalom. Minden hatalom a dolgozó nép kezébe ment át. E forradalmi küzdelem fordulópontja az MKP III. kongresszusa volt.

A III. kongresszus óta eltelt húsz év alatt országunk társadalmi, gazdasági és osztályviszonyai alapvetően megváltoztak. Ami a legfontosabb, megteremtettük a szocializmus teljes felépítéséhez szükséges feltételeket, leraktuk a szocializmus alapjait. Amikor szinten kongresszusra, az MSZMP IX. kongresszusára készülünk, nem szabad megfeledkezni azokról, akik igen nehéz körülmények között munkálták ki a népi hatalom megteremtéséhez vezető utat. Mert abban, hogy a november végén összeülő pártunk IX. kongresszusa a szocializmus teljes megvalósításának kérdéseivel foglalkozhat, jelentős szerepe volt a húsz évvel ezelőtt tartott II. kongresszusnak.

RÁCZ JÁNOS

A baktói pör

A járásbíróóság ítéletet hirdetett. Az ítéletet és annak indokolását írásban is megküldte a felpereseknek. 23 baktói kerttulajdonosnak, és az alperesnek, a szegedi II. kerületi tanács végrehajtó bizottságának. Az első fokú bírósági döntés lényege az, hogy a kerületi tanács a tavaly kisajátított 12 ezer 709 négyszögöl, házhelyeknek tervezett területért az eddig ki-

fizetett 1 millió 215 ezer forintot felül a volt tulajdonosok egy részének további 857 ezer forintot köteles fizetni. Ebből az összegből 88 ezer forint a kamat. 31 ezer forint pedig ügyvédi költség.

Az ítélet nyilvánosságra hozatala után, nagy port vert fel. Ellene fellebbezni is lehet, s az alperes a napokban élt is ezzel a jogával.

Családi házak sorozatban

Miről is van szó tulajdonképpen? A valamikor városi tulajdont képező baktói földek egy részét a húszas évek elején 400—500 négyszögölös portákra osztották fel. Az új gazdára talált földeken hegyközségi társulás jött létre. A baktói földek másik részét a felszabadulás után az általános földosztással parcelálták ki. Később a juttatottak egy része átlag négyszögölös négyszögölenkénti áron a kerteknek szánt telkeket megváltotta.

Évek során gyümölcsfákkal ültették be a telkeket, vagy más hasznos kerti növényeket telepítettek. Sokan házat is építettek itt, a városnak ez a része egy idő óta Baktói kiskertek néven szerepel. A vásárhelyi út mentén tavasztól késő őszig szemet gyönyörködtető látványt nyújt ez a hol virágba, hol lombba boruló, hol dús gyümölcsöktől viruló kis sziget.

Szeged az utóbbi évtizedben minden szempontból gyors fejlődésnek indult. Az eltelt öt év alatt mintegy 18 ezerrel nőtt a lakosság száma. Az iparosodás és a kulturális előrehaladás megemelte a lakosság életszínvonalát. Mind szembeutóbban érződik a lakáshiány, s e problémával egyenes arányban fokozódik az emberek lakásértései. Lakásépítési kedve. Az állam minden erejével támogatja a lakásépítkezéseket. A családi házak építését is ott, ahol erre lehetőség van. Szegeden csak ezres számban lehet azokról beszélni, akik mostanában kezdtek hozzá, illetve neki akarnak fogni új lakások építésének. A város II. kerületében, ebben a legtípusosabban munkáslakta városrészben is nagy az ilyen irányú érdeklődés. A kerület gazdája, a tanács, az adottságok ismeretében a baktói részen 800 családi ház építésére lát lehetőséget 10—15 év alatt. Úgy számítottak, hogy a 400—500 négy-

mögégszer annyi ember gondozásában. A terv elindítására ösztönöztek a törvényes lehetőségek is, amelyek a társadalmi érdekre épülnek, s módot adnak a szükséges területek kisajátítására. A nagyszabású kislakásépítési program első lépéseként tehát tavaly tavasszal 86 új házhelynek alkalmas terület kisajátításához kértek engedélyt a megyei jogú városi tanács igazgatási osztályától. Ezáltal 69 tulajdonos telkének megosztásával fogtak volna hozzá a munkához. Ahhoz ugyanis, hogy a kisajátítások lebonyolításával az Országos Takarékpénztár értékesítése után év elején, nyarán el lehetett volna kezdeni 86 családi ház építését.

Az első akadály

A szép és ugyanakkor realitás elkövetés elkor ütközött először akadályba. Az érintett tulajdonosok — jogszerűen ugyan — már az engedélyezést megfellebbezték. A Minisztertanács tanácsszerveletének osztálya a törvény szemlémében a társadalmi érdeket tartotta szem előtt, s ezt a fellebbezést elutasította. Ekkor már határozat született a kisajátításra. Igen, csakhamar közben elteltek az esztendő, s eltűnt az építkezések megkezdésének időpontja is.

A kerületi tanács illetékes szakigazgatási szervei szakértői bizottsággal állapították meg tulajdonosonként a kártalanítási összeget. Figyelembe vették a napi forgalmi árakat, a tulajdonosok érdekeit és az építési szándékozó leendő tulajdonosok angyai lehetőségeit is. s így átlagosan 83 forintban határozták meg a négyszögölenkénti vásárlási, illetve kártalanítási összeget. Ebben külön tételként szerepelt a telekár, az úgynevezett zöldkár, s a kisajátítandó területen levő építmények értéke (kizárólag melléképületekről van szó).

A kisajátítás eltarás befejeztével a tulajdonosoknak a telkenként járó összeget, összesen 1 millió 215 ezer forintot a tanács kifizette. Így tehát törvényes alapon bírtokba is vette a kérdéses területet. Következhetett volna, hogy az OTP értékesíti a telket, s azok eladása után visszatéríti a tanács által beinvestált több mint egymillió forintot.

Ekkor azonban megint felba ütközött az elképzelés. Hatvankilenc közül harminchárom pört indítottak a kerületi tanács ellen azzal, hogy keveslik a szakértői becsléssel megállapított árat, nekik annál több kell. Meg is szabták, hogy mennvi közzülbelül a kétszerese az előzőről kalkulált összegnek. Tétélesen felsorolták, miért mennvi követelnek még. Például melléképületek létesített építményért lakóházárterékét, felszámolták a majd készítenő kerítés költségeit, kérték az öntözőtársulathoz valamikor befizetett részvények megtérítését stb., stb.

200—300 forint egy négyszögölért?

A bíróság az érdemi tárgyalás előtt saját szakértőkkel újra felbecsülte a kisajátításra került telkek értékét. S aztán részleteiben is megtárgyalta az ügyet. Néhány kisebb jelentőségű követelés elutasítása után a saját szakértőinek véleményére alapozva meghozta az ítéletet. A felperesek közül egynek a kivételével ötvenezertől ötvennégyezer forintig terjedő utólagos járandóságot állapított meg. Az értékesítésre szánt telkek négyszögölenkénti ára eszerint a tanácsnak a realisan kalkulált 83 forint helyett 165 forintba kerül. A 86 házhelyhez azonnal szükséges alapvető közművesítés előzetes számítások szerint kétféle millió forintot igényel. Az értékesítőkör ennek az összegnek egy részét is hozzáadják a telekárhoz, summa-summárum, a baktói részen építeni

szándékozó dolgozóknak négyszögölenként 200—300 forintot kellene fizetnie a telekért, mintegy 35—45 ezer forintot, mielőtt az első mázsa cementet beszerzi.

A Baktói kiskertek nevű városrészben 1963-tól mostanáig a magánkézből magánosoknak eladott telkek négyszögölenkénti ára, mint az az illetékkiszárból megállapítható, 60 és 120 forint között mozog. A járásbíróóság ítéletének indoklásában lehozta, hogy döntése meghozatalakor nem vette figyelembe az ottani viszonyok között kialakult napi forgalmi árakat. Kizárólag, s egyedül szakértőinek a véleményére támaszkodott. A tanács szakértők ugyancsak elfogadatlannak minősülő — hiszen pártatlan — véleményét, a helyi ismeretek és viszonylatok szerint realizált becslést teljesen figyelmen kívül hagyta. A bíróság nem mérlegelte, hogy ebben az ügyben nem csupán 32 ember érdekelt, még csak nem is az első 86 házhely kialakításáról, hanem Baktón 800, a városban pedig több ezer tervezett lakás építési lehetőségeiről, s ha úgy tetszik, ennyi család elhelyezéséről, gondjairól van szó.

Kétfajta értékelés

A baktói pör még nem ért véget. Jelenlegi stádiumában is több érdekes kérdés merül fel. Vaion a 69 telektulajdonos közül a kisajátítási eljárást és a kifizetett vásárlási, kártalanítási összeget miért csak a pörbeszállo 33 nem találta elfogadhatónak? Most talán azok érzhetik csalódva magukat, akik józanul gondolkodtak? S egyáltalán milyen ösztönkélésre szegültek szembe egyesek az ő érdekeiket is tisztelgetben tartó, de azt a közérdekekkel kapcsoló állami hatósággal? Nem a harcoslási ösztön, a kanizsáig domínál-e ebben az akadémikusodásban? Hiszen ugyanazok, akik kevesleték a nekik kifizetett tiszteket (a járásbíróóság ítélet szerint van olyan felperes, aki kétszázalékosan négyszögölért csaknem 30 ezerre lenne igoguslt), az idén már sokallták a tanácsnak járó bérleti díjat, négyszögölenként 50 fillért. Nem ellentmondás-e ez a kétfajta értékelés ugyanarról a jószárról?

Kérdés az is, hogy az inkriminált bírósági döntés után milyen telekárat lehet a város külső, vagy akár a belső részein immorálisnak, uszorárnak minősíteni? Kérdés, hogy Baktón a tényleges építkezések ilven helyzetben mikor is kezdődhetnek meg, s egyáltalán lesz-e, aki mer vállalni ilven költségeket? S kérdés, hogy a tanács szervek ennyi buktatóval egvűtt is meg tudják-e valósítani a tervet: Baktóban 300 családi ház építésének halékony támogatását?

A kérdések a baktói pörben választ várnak. Csak minél előbb, nagyon határozott, s az emberek igazságérzetének megfelelő válasz tehet pontot a pör végére.

Kon-fiorosi János